

34 Χρόνια καταγραφής και προστασίας των θαλασσίων χελωνών στην Ελλάδα

Παναγιώτα Θεοδώρου

**Συντονίστρια θεμάτων Προστασίας & Διατήρησης
Περιβάλλοντος**

**ΑΡΧΕΛΩΝ, Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας
Χελώνας**

www.archelon.gr

**Περιβαλλοντική Ευθύνη, Πρόληψη και Αποκατάσταση: Προκλήσεις και Ευκαιρίες για την
Προστασία της Βιοποικιλότητας στην Ελλάδα**
Ηράκλειο 8-10 Σεπτεμβρίου 2017

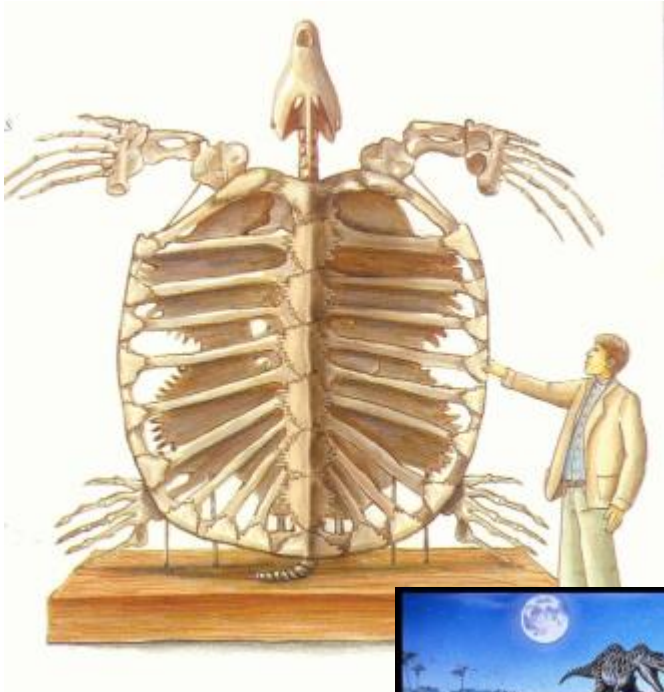

Αντικείμενο:

Ο Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας ΑΡΧΕΛΩΝ, ιδρύθηκε το 1983 και είναι σωματείο με αντικείμενο τη μελέτη και προστασία των θαλάσσιων χελωνών και των βιοτόπων τους, τη διαχείριση των παράκτιων οικοσυστημάτων όπου αναπαράγονται και διαβιούν οι θαλάσσιες χελώνες, την περίθαλψη τραυματισμένων και άρρωστων χελωνών καθώς και την ενημέρωση των αρμόδιων φορέων και την ευαισθητοποίηση του κοινού.

Όνομα & λογότυπο:

Απολίθωμα θαλάσσιας χελώνας, μήκους 4,5 μέτρων, το οποίο ονομάστηκε *Archelon Ischyros*

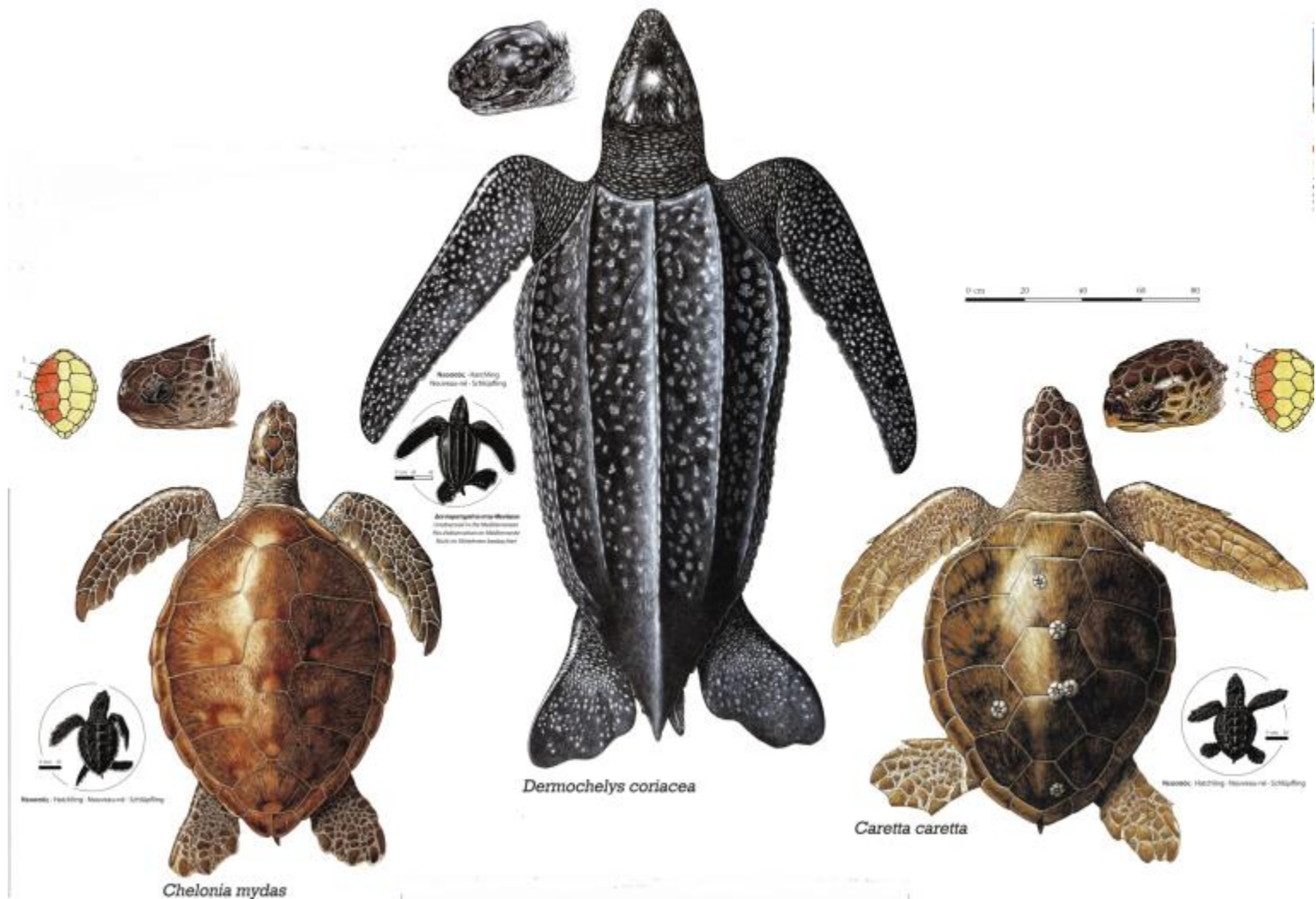
Στατήρας της Αίγινας. Χρονολογείται τον 8ο π.Χ. αιώνα και απεικονίζει μια Καρέττα

Πως ξεκινήσαμε:

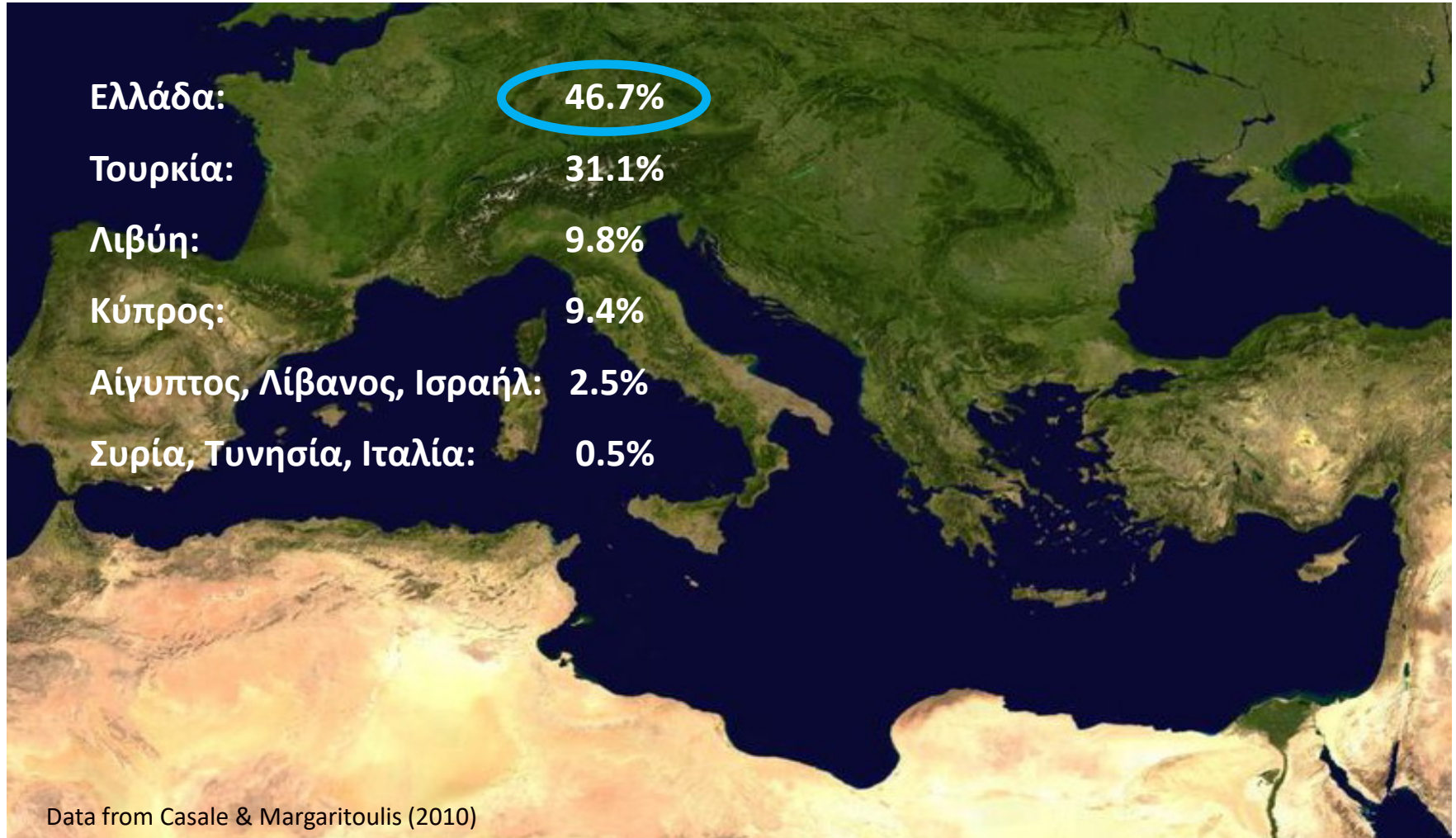
Το 1977 το ιδρυτικό μέλος του ΑΡΧΕΛΩΝ, Δημήτρης Μαργαριτούλης, ανακαλύπτει την αναπαραγωγική δραστηριότητα των θαλασσιών χελωνών στη Ζάκυνθο

Είδη θαλασσίων χελωνών στη Μεσόγειο:

Κατανομή της ωοτοκίας της Καρέττα στη Μεσόγειο:

Περιοχές δράσης του ΑΡΧΕΛΩΝ:

- 9 προγράμματα πεδίου στις κυριότερες περιοχές ωτοκίας
Μέσος αριθμός φωλιών/έτος

ZAK: 1,190 (33 yrs)

KYP: 872 (33 yrs)

RET: 275 (27 yrs)

LAK: 206 (32 yrs)

CHA: 84 (25 yrs)

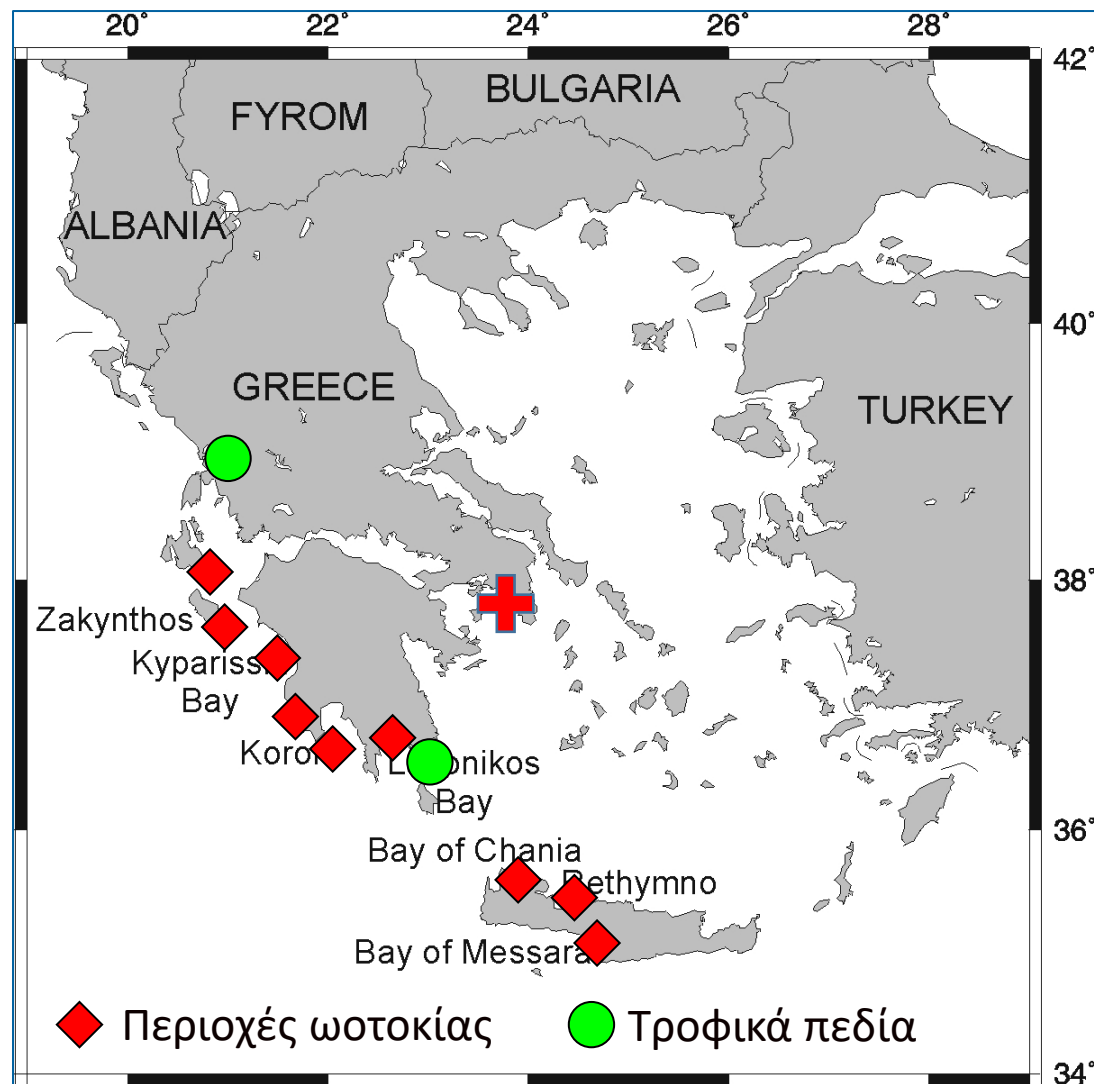
MES: 61 (24 yrs)

KOR: 50 (22 yrs)

ROM: 25 (8 yrs)

KEF: 42 (33 yrs)

- 2 προγράμματα πεδίου στα κυριότερα τροφικά πεδία
(Αμβρακικός κόλπος, Λακωνικός κόλπος)

Θεματικοί άξονες στις περιοχές δράσης:

Έρευνα, καταγραφή & προστασία

Προστασία & διαχείριση των βιοτόπων αναπαραγωγής, διαχείρισης, τροφικών πεδίων

Photo by Julia Costescu
(ARCHELON volunteer 2016)

Περιβαλλοντική αγωγή & ευαισθητοποίηση κοινού

Διάσωση & περίθαλψη

Έρευνα & καταγραφή αναπαραγωγικής δραστηριότητας:

75 χλμ. παραλιών παρακολουθούνται καθημερινά, καταγράφεται η αναπαραγωγική δραστηριότητα των θαλασσίων χελωνών και συλλέγονται τα επιστημονικά δεδομένα

Photo: ARCHELON/Marietta Mitosinka

Photo: ARCHELON/ Brian Ground

Προστασία φωλιών:

Εντοπισμός

Photo: ARCHELON/George Jackson

Προστασία από θήρευση

Προστασία από ποδοπάτηση

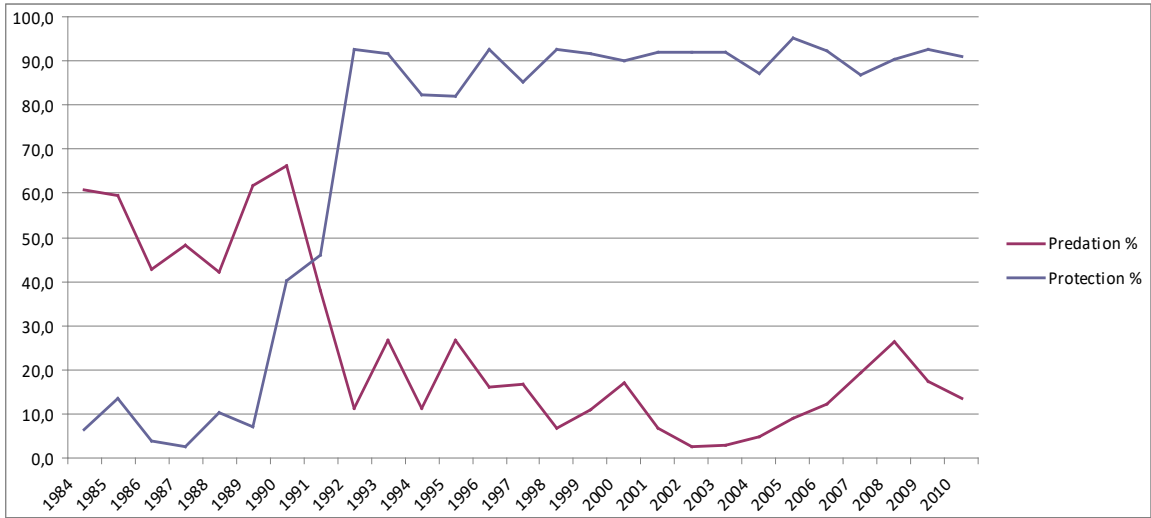
Photo: ARCHELON/Lilia Bantikou

Προστασία από φωτορύπανση

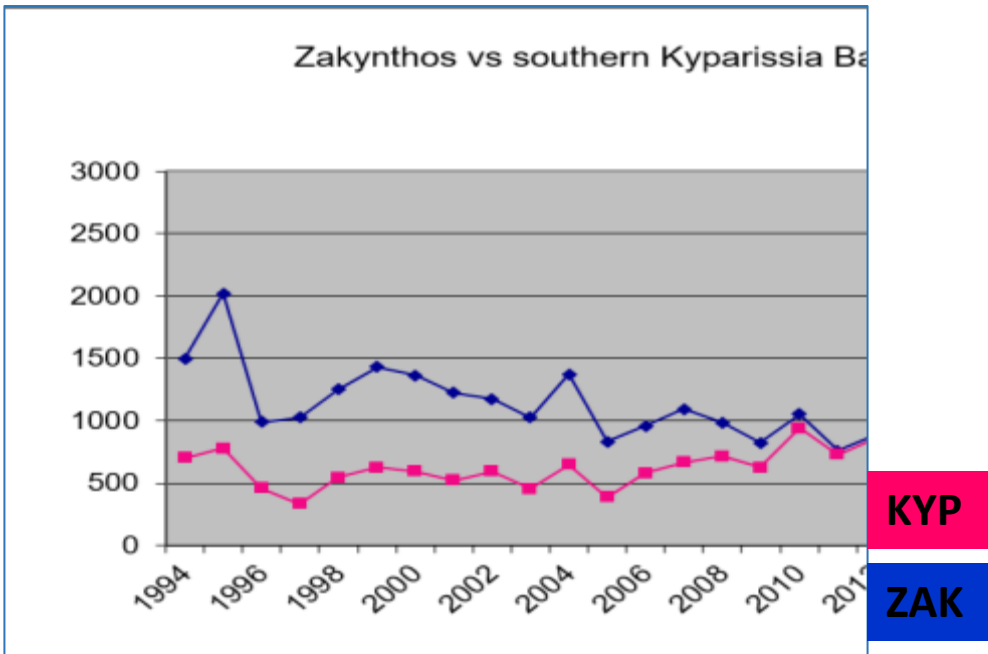
Προστασία από πλημμυρισμό

Σημαντική ανοδική τάση των φωλιών στον Κυπαρισσιακό κόλπο:

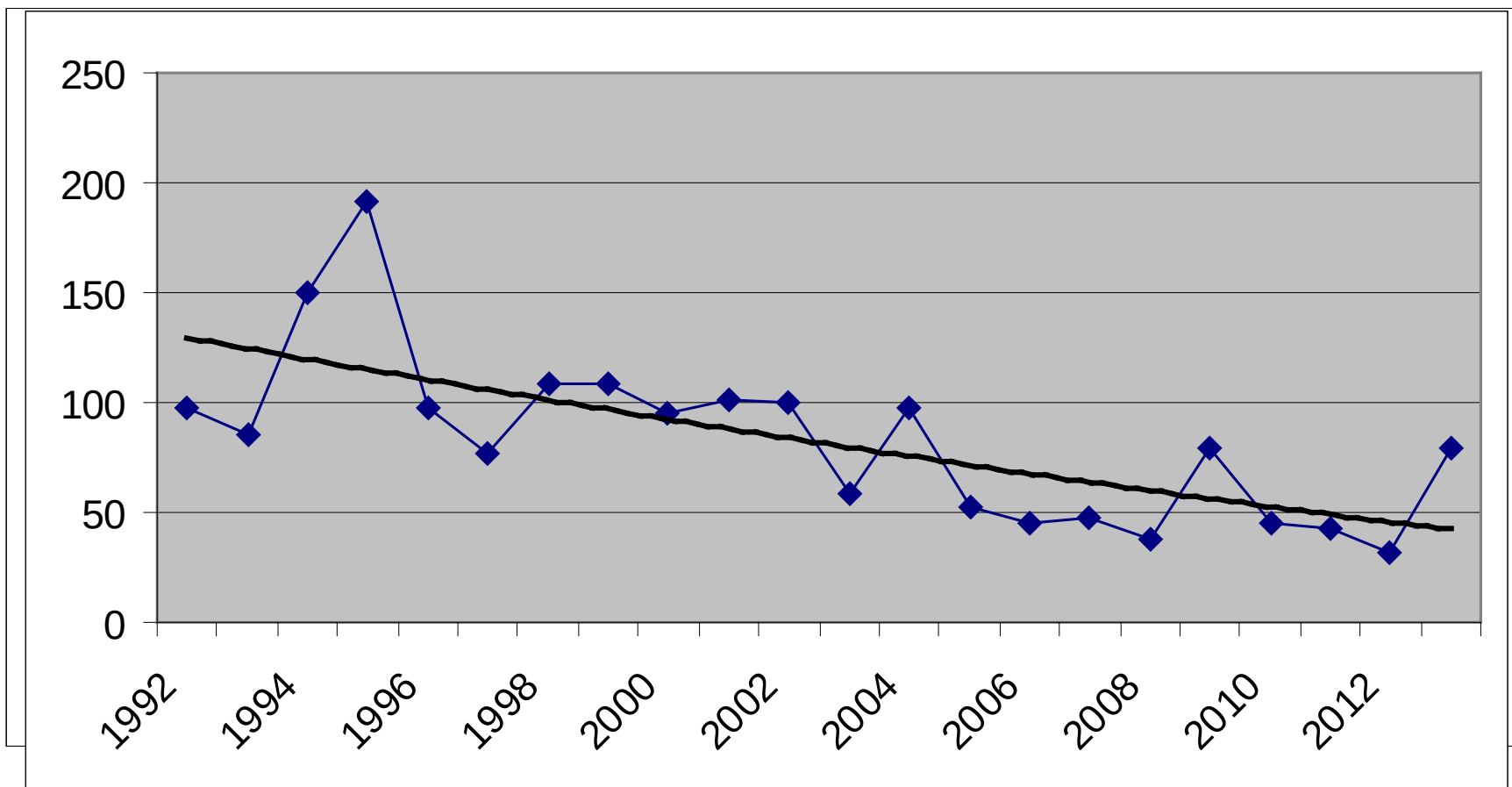
301.594 νεοσσοί (9.424 – 22.047 νεοσσοί/έτος) σώθηκαν από θήρευση την περίοδο 1992-2010

Από το 2006 ο αριθμός των φωλιών δείχνει συνεχή ανοδική τάση ενώ ταυτόχρονα ο αριθμός των χελωνών που ωτοκοούν για 1^η φορά αυξάνεται

Αντίθετα σημαντική πτωτική τάση των φωλιών στην βόρεια Κρήτη:

- Κόλπος Ρεθύμνου: μείωση του μέσου ετήσιου αριθμού φωλιών κατά 46% (περίοδος 2000- 2015 σε σύγκριση με την περίοδο 1990-1999)
- Κόλπος Χανίων: μείωση του μέσου ετήσιου αριθμού φωλιών κατά 50% (περίοδος 2003-2015 σε σύγκριση με την περίοδο 1992-2002)

Προστασία & Διαχείριση βιοτόπων:

Συνεργασία με αρχές και υπηρεσίες (σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο) με τις τοπικές κοινωνίες και τους επιχειρηματίες για την εφαρμογή μέτρων προστασίας και διαχείρισης

Ευαισθητοποίηση κοινού & Περιβαλλοντική αγωγή:

- 200.000 επισκέπτες και κάτοικοι ενημερώνονται ετησίως στις περιοχές δράσης
- 20.000 μαθητές ενημερώνονται ετησίως στο Κέντρο Διάσωσης Θαλασσίων Χελωνών

Διάσωση & Περίθαλψη:

Δίκτυο Διάσωσης και Κέντρο Διάσωσης Θαλασσίων Χελωνών (έτος ίδρυσης 1994)

- Πάνω από 70 άρρωστες και τραυματισμένες θαλάσσιες χελώνες περιθάλπονται ετησίως
- Περίπου 600 εκθαλασλώσεις καταγράφονται ετησίως

Ο «στρατός» του ΑΡΧΕΛΩΝ: 500 εθελοντές από όλο τον κόσμο!!

Νομική προστασία θαλασσίων χελωνών

Σύμφωνα με την Διεθνή Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN) και τα 3 είδη είναι απειλούμενα σε διεθνές επίπεδο (Κόκκινος Κατάλογος Απειλούμενων Ειδών/ Red List of Threatened Species). Ειδικότερα:

- Καρέττα: Τρωτό (Vulnerable) ενώ ο μεσογειακός πληθυσμός αξιολογείται ως Μειωμένης Ανησυχίας (Least Concern)
- Πράσινη: Κινδυνεύον (Endangered)
- Δερματοχελώνα: Τρωτό (Vulnerable)

1. Διεθνής νομοθεσία

- Σύμβαση της Βόννης για τη Διατήρηση των Μεταναστευτικών Ειδών των Άγριων Ζώων (Παραρτήματα I και II, 1979), σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη οφείλουν να συντονίσουν την επιστημονική έρευνα για τα μεταναστευτικά είδη & να λάβουν όλα τα μέτρα για την προστασία τους.
- Σύμβαση της Βέρνης για τη Διατήρηση της Άγριας Ζωής και του Φυσικού Περιβάλλοντος της Ευρώπης (1979). Περιλαμβάνεται στο Παράρτημα II («αυστηρά προστατευόμενα είδη πανίδας») της Σύμβασης. Σύμφωνα με τη Σύμβαση τα κράτη μέλη οφείλουν να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα προστασίας για τους σημαντικούς βιοτόπους των ειδών και να απαγορέψουν οποιαδήποτε καταστροφή ή υποβάθμιση των περιοχών αναπαραγωγής των θαλασσίων χελωνών.
- Σύμβαση της Βαρκελώνης για την Προστασία Ειδικών Περιοχών Προστασίας και Βιοποικιλότητας (Παράρτημα II, Barcelona Convention, 1995), σύμφωνα με την οποία προβλέπεται η λήψη μέτρων για την μόλυνση της Μεσογείου και η υποχρέωση δημιουργίας ειδικών περιοχών προστασίας.
- Σύμβαση της Ουάσινγκτον για το Διεθνές Εμπόριο των Απειλούμενων Ειδών Άγριας Πανίδας και Χλωρίδας, CITES (Παράρτημα I, 1973), η οποία απαγορεύει κάθε είδους εμπόριο, αιχμαλωσία ή εξαγωγή θαλασσίων χελωνών.

2. Ευρωπαϊκή νομοθεσία

- Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των Φυσικών Οικοτόπων και της Άγριας Πανίδας και Χλωρίδας. Οι θαλάσσιες χελώνες περιλαμβάνονται στα Παραρτήματα II και IV της Οδηγίας ως είδη προτεραιότητας.

ΕΙΔΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΙΔΑ (άρθρο 12):

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεσπισθεί ένα καθεστώς αυστηρής προστασίας των ζωικών ειδών, που να απαγορεύει:

α) κάθε μορφή εκ προθέσεως σύλληψης ή θανάτωσης των ειδών

β) να παρενοχλούνται εκ προθέσεως τα εν λόγω είδη, ιδίως κατά την περίοδο αναπαραγωγής, την περίοδο κατά την οποία τα νεογνά εξαρτώνται από τη μητέρα, τη χειμερία νάρκη και τη μετανάστευση

γ) την εκ προθέσεως καταστροφή ή τη συλλογή των αυγών στο φυσικό περιβάλλον·

δ) τη βλάβη ή καταστροφή των τόπων αναπαραγωγής ή των τόπων ανάπαυσης.

2. Τα κράτη μέλη απαγορεύουν την κατοχή, τη μεταφορά, την πώληση, ή την ανταλλαγή και την προσφορά προς πώληση ή ανταλλαγή των ειδών

- Σημείωση: Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ έχει ενσωματωθεί στο Ελληνικό Δίκαιο με την ΚΥΑ 33318/3028/11-12-98 και με την ΥΑ 14849/853/6103. Η παράβαση των διατάξεων των ανωτέρω Υπουργικών Αποφάσεων συνιστά ποινικό αδίκημα κατ' άρθρο 2 παράγραφος α, περίπτωση (αα) και κατά το παράρτημα του Νόμου 4042/2012 που αφορά την ποινική προστασία του περιβάλλοντος).

3. Εθνική νομοθεσία

- Π.Δ. 617/80 (ΦΕΚ 163 Α/18.07.1980) βάσει του οποίου απαγορεύεται η αλιεία θαλασσίων χελωνών, η συλλογή και καταστροφή αυγών και νεοσσών θαλασσίων χελωνών σε όλο τον ελλαδικό χώρο.
- Π.Δ. 67/81 (ΦΕΚ 23 Α/30.01.1981 & 43 Α/18.02.1981) το οποίο χαρακτηρίζει την *Caretta caretta*, την *Chelonia mydas* (πράσινη χελώνα) και την *Dermochelys coriacea* (δερματοχελώνα) προστατευόμενα είδη και απαγορεύει τη θανάτωση, την κακοποίηση, το εμπόριο, την σύλληψη και την εξαγωγή τους.

Παρόλο που οι θαλάσσιες χελώνες ζουν όλη τους τη ζωή στη θάλασσα, ο κύκλος ζωής τους είναι στενά συνυφασμένος με τη στεριά. Η επιβίωσή τους εξαρτάται από την ύπαρξη παραλιών κατάλληλων για ωοτοκία.

Καθώς είναι ένα πολύ ευαίσθητο ζώο, οι παραλίες ωοτοκίας πρέπει να διατηρούνται σε άριστη κατάσταση (όχι φώτα, θόρυβοι και έντονη ανθρώπινη παρουσία), ώστε η ωοτοκία, η επώαση και εκκόλαψη των νεοσσών να είναι επιτυχής.

(photo: ARCHELON/ Kostas Papafitsoros)

Νομική προστασία περιοχών αναπαραγωγής

3 επίπεδα προστασίας:

1. Παραλίες ωτοκίας χωρίς ειδικό νομικό καθεστώς (π.χ. Κορώνη)
2. Παραλίες ωτοκίας ενταγμένες στο δίκτυο Natura 2000 (π.χ. κόλπος Χανίων, Ρεθύμνου και Μεσσαράς)
3. Παραλίες ωτοκίας με ειδικό πλαίσιο προστασίας, δηλ. ύπαρξη Προεδρικού Διατάγματος προστασίας και χαρακτηρισμός της περιοχής (π.χ. Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου, Κυπαρισσιακός κόλπος)

1. Περιοχές χωρίς ειδικό καθεστώς

Η αρνητική επίδραση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων είναι δύσκολο να αποδειχτεί λόγω των ειδικών χαρακτηριστικών της αναπαραγωγικής διαδικασίας της Καρέττα. Επομένως η προστασία αυτών των περιοχών είναι δυνατή μόνο μέσω της γενικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

- **N. 2971/2001 για την προστασία του αιγιαλού και της παραλίας (ΦΕΚ Α 285/19-12-2001)**, σύμφωνα με τον οποίο προσδιορίζονται οι επιτρεπτές ανθρώπινες δραστηριότητες στον αιγιαλό (απλή χρήση για την εξυπηρέτηση των λουόμενων) και απαγορεύεται κάθε είδους μόνιμη κατασκευή ή αλλοίωση.
- **Υ.Α. παραχώρησης απλής χρήσης αιγιαλού & παραλίας (ΦΕΚ Β 1636/12-5-2017 & Β 1970/7-6-2017)**, στην οποία προβλέπεται η τήρηση των αναγκαίων μέτρων διαχείρισης στις περιοχές ωτοκίας.
- **N. 1650/1986 για την προστασία του περιβάλλοντος (ΦΕΚ Α 160/ 1986)**. Αποτελεί τον βασικό νόμο πλαίσιο για την προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος. Τα είδη της ενδημικής πανίδας και χλωρίδας προστατεύονται, ειδικά αυτά που είναι σπάνια ή κινδυνεύουν.
- **N. 3937/2011 για την προστασία της βιοποικιλότητας (ΦΕΚ Α 60/31-3-2011)**. Επικαιροποιεί διατάξεις του Ν. 1650 και στοχεύει στην ισχυροποίηση των θεσμών και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος.

2. Περιοχές ενταγμένες στο δίκτυο NATURA 2000

- Σε αυτή την περίπτωση η Ευρωπαϊκή Νομοθεσία είναι καθοριστικής σημασίας (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ).

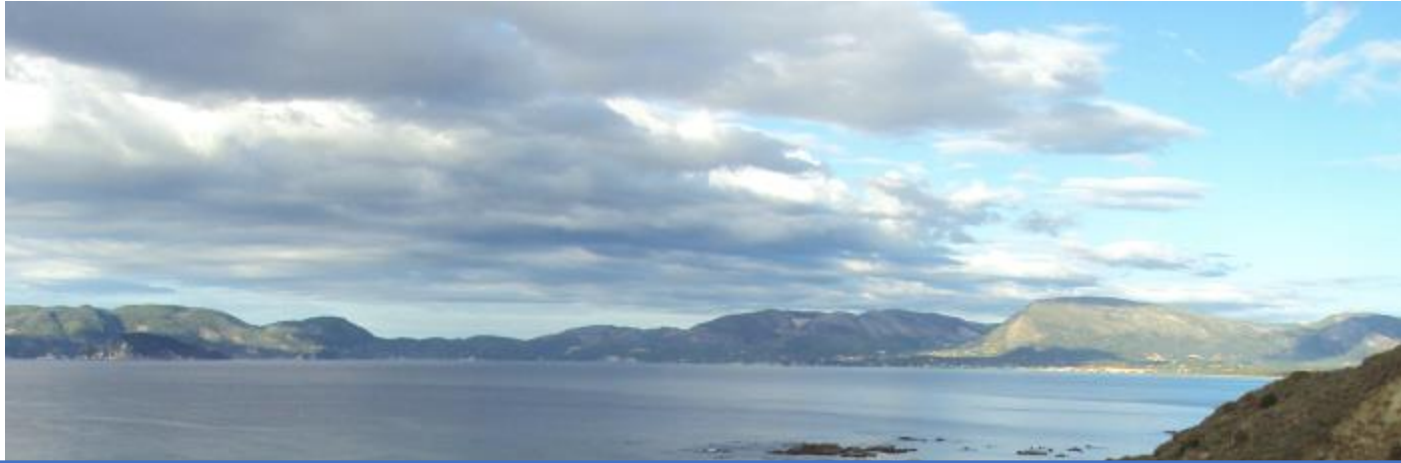
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ (άρθρο 6): Στις περιοχές NATURA 2000 η Ελλάδα οφείλει να θεσπίσει τα αναγκαία μέτρα που ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις των ειδών της άγριας χλωρίδας και πανίδας που υπάρχουν στις περιοχές αυτές (παρ. 1).

Πρέπει να αποφεύγεται η υποβάθμιση των περιοχών καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη χλωρίδας και πανίδας (παρ. 2).

Κάθε επέμβαση στις περιοχές NATURA 2000 που μπορεί να επηρεάζει σημαντικά τις περιοχές, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις της. Οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για την επέμβαση μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα της περιοχής (παρ. 3).

Εάν η σχεδιαζόμενη επέμβαση εκτιμηθεί πως θα παραβιάσει την ακεραιότητα της περιοχής, αλλά πρέπει να πραγματοποιηθεί επειδή δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις και για λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, η Ελλάδα οφείλει να λάβει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της περιοχής και οφείλει να ενημερώσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Όταν η περιοχή είναι τόπος όπου ευρίσκονται είδη προτεραιότητας (όπως οι θαλάσσιες χελώνες), είναι δυνατόν να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον, ή, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί σημαντικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος (παρ. 4).

3. Περιοχές με ειδικό πλαίσιο προστασίας

- Το Προεδρικό Διάταγμα (ΦΕΚ Δ 906/22-12-1999) χαρακτηρίζει ως Εθνικό Πάρκο (ΕΘΠΖ) τη θαλάσσια & χερσαία περιοχή του κόλπου του Λαγανά Ζακύνθου με στόχο τη διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς και τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας της θαλάσσιας και παράκτιας έκτασης.
- Προωθείται Προεδρικό Διάταγμα που χαρακτηρίζει την χερσαία και θαλάσσια περιοχή του Κυπαρισσιακού κόλπου ως Περιοχή Προστασίας της Φύσης. Έως ολοκληρωθούν οι διαδικασίες έκδοσής του ισχύει η υπ' αριθμ. 25794 Υ.Α. (ΦΕΚ Δ 141/24-5-2016) διετούς ισχύος.

Παρέμβαση στην περιοχή Φ1 (Προστατευόμενο Τοπίο) του Ε.Θ.Π.Ζ.

- Παράνομη διάνοιξη δρόμου μήκους 1 χλμ. και πλάτους 6 μ., χωματουργικές εργασίες, φύτευση φυτών
- Ενεργοποίηση διαδικασίας περιβαλλοντικής ευθύνης (Π.Δ. 148/2009), διοικητικές κυρώσεις & άσκηση ποινικής δίωξης (οι εργασίες αποκατάστασης δεν έχουν ακόμα ξεκινήσει)

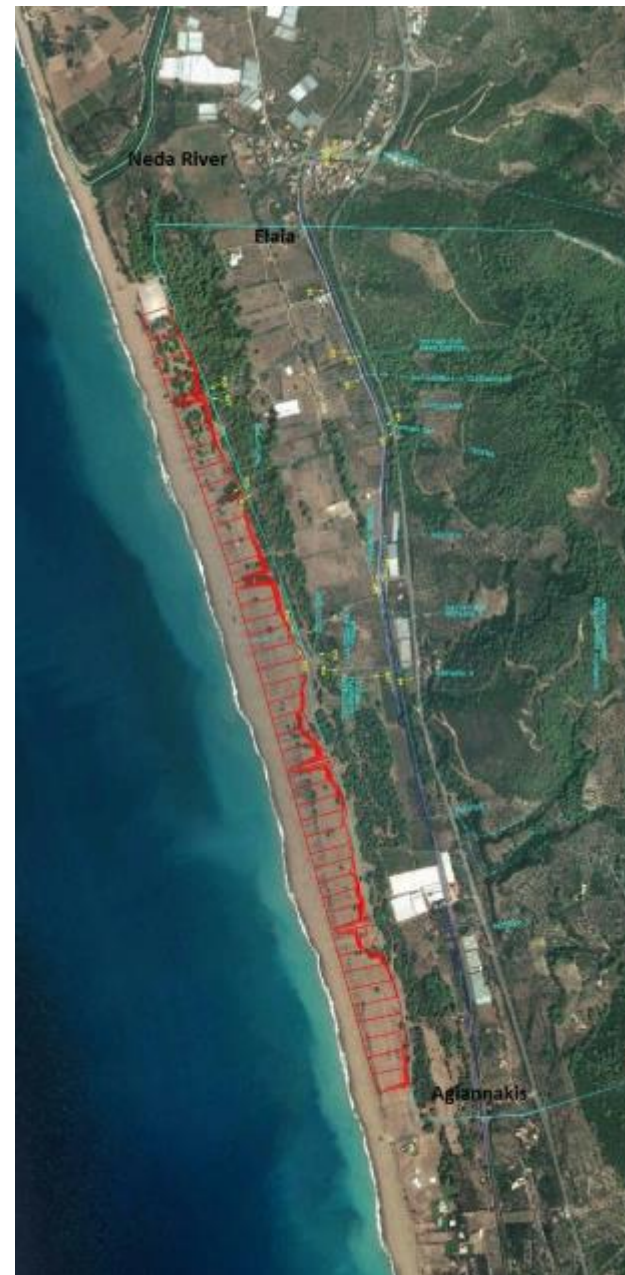
Λειτουργία παράνομου & κορεσμένου ΧΥΤΑ εντός των ορίων του Ε.Θ.Π.Ζ.

- Καταδίκη της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (απόφαση της 17^{ης} Ιουλίου 2014, υπόθεση C-600/12)
- Απόφαση Περιφερειάρχη Ιονίων Νήσων περί άμεσης διακοπής λειτουργίας (10917/2569/4-2-2014)
- Αυτοψίες του Κ.Ε.Π.ΠΕ. Ζακύνθου (14/1/2014, 12/2/2015, 2/3/2015, 1/11/2016, 6/6/2017) με τις οποίες τεκμηριώνεται η συνέχιση λειτουργίας

Διάνοιξη δρόμων και σχέδια για εντατική ανοικοδόμηση στον Κυπαρισσιακό

- Ενεργοποίηση διαδικασίας περιβαλλοντικής ευθύνης (Π.Δ. 148/2009), διοικητικές κυρώσεις & άσκηση ποινικής δίωξης (οι εργασίες αποκατάστασης δεν έχουν ακόμα ξεκινήσει, έχει ασκηθεί ένδικο μέσο & αίτηση αναστολής από τον φορέα εκμετάλλευσης)
- Καταδίκη της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (απόφαση της 10^{ης} Νοεμβρίου 2016, υπόθεση C-504/14)

Αποχετευτικό δίκτυο βιολογικού Ρεθύμνου κατά μήκος της παραλίας

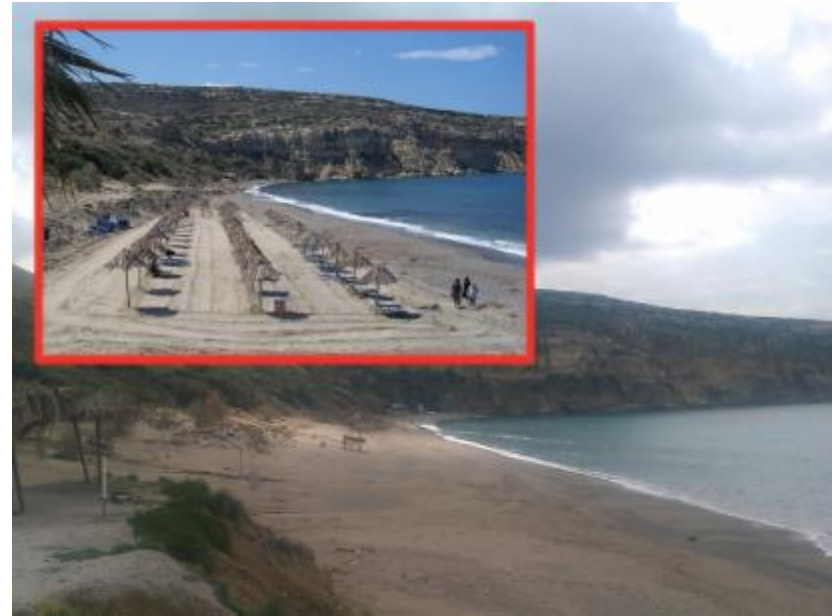

- Το 2009 ξεκίνησαν οι εργασίες κατασκευής του αποχετευτικού δικτύου βιολογικού Ρεθύμνου (4 χλμ., 43 φρεάτια και 4 αντλιοστάσια) επί της παραλίας.
- Διετάχθη παύση εργασιών και επιβλήθηκε η αποκατάσταση της παραλίας.
- Τα έτη 2012 και 2013 έγιναν τροποποιήσεις στο σχέδιο (4 χλμ., 43 φρεάτια και 4 αντλιοστάσια). Το 2014 ολοκληρώθηκαν οι εργασίες.

Καταστροφή βραχόπλακας Κομού στη Μεσσαρά

- Ενεργοποίηση διαδικασίας περιβαλλοντικής ευθύνης (Π.Δ. 148/2009) διοικητικές κυρώσεις & άσκηση ποινικής δίωξης (οι εργασίες αποκατάστασης δεν έχουν ακόμα ξεκινήσει)
- Αυτοψία και εκπόνηση τεχνικής έκθεσης από το ΕΛΚΕΘΕ για αξιολόγηση ζημιάς και προτάσεις αποκατάστασης

Διάνοιξη παραλιακού δρόμου Καλαμάκι- Κόκκινος Πύργος στη Μεσσαρά

- Παράνομη διάνοιξη δρόμου μήκους 250 μ. και πλάτους 5 μ., χωματουργικές εργασίες και τοποθέτηση στύλων σε μήκος 2 χλμ.
- Ενεργοποίηση διαδικασίας περιβαλλοντικής ευθύνης (Π.Δ. 148/2009) διοικητικές κυρώσεις & άσκηση ποινικής δίωξης (οι εργασίες αποκατάστασης δεν έχουν ακόμα ξεκινήσει)

Παράνομες κατασκευές στον αιγιαλό (beach bars & beach parties)

- Πρωτόκολλα κατεδάφισης και επιβολή προστίμων (ανέγερσης & διατήρησης) για τις αυθαίρετες κατασκευές μόνιμου χαρακτήρα
- Πρωτόκολλα διοικητικής αποβολής και αποζημίωσης αυθαίρετης χρήσης αιγιαλού
- Άσκηση ποινικών διώξεων (σπάνια ακολουθείται η αυτόφωρη διαδικασία)

Life **Euro**
Turtles

www.euroturtles.eu

Collective actions for improving the conservation status of the EU sea turtle populations (LIFE15 NAT/HR/000997). Project is carried out with the assistance of LIFE financial instrument of the European Union / info@euroturtles.eu

Νέο πρόγραμμα LIFE:

Τίτλος: COLLECTIVE ACTIONS FOR IMPROVING THE CONSERVATION STATUS OF THE EU SEA TURTLE POPULATIONS

Ακρωνύμιο: LIFE EUROTURTLES

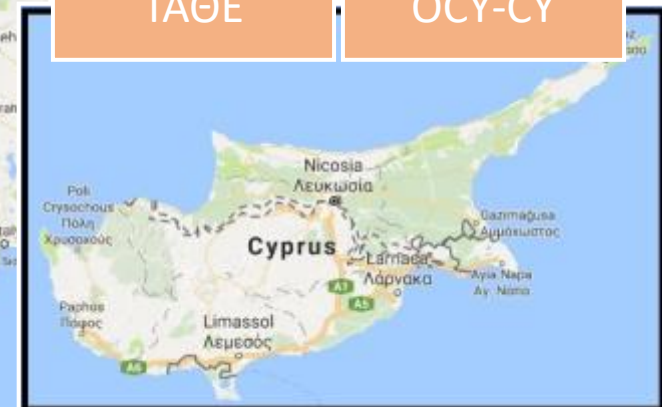
Κωδικός: LIFE15 NAT/HR/000997

6 χώρες
9 εταίροι

ΤΑΘΕ

OCY-CY

Θεματικές ενότητες στην Ελλάδα:

Προστασία φωλιών

Μείωση αλληλεπίδρασης
με αλιεία

Αναβάθμιση δικτύου
διάσωσης

Εθνικό σχέδιο δράσης

Ενημέρωση κοινού

Προστασία φωλιών:

- 4 νέες περιοχές δράσης (συνολικού μήκους ~70 χλμ.)
- Χρήση ΣμηΕΑ (drones) για εντοπισμό φωλιών και θαλάσσιων ενδιαιτημάτων

Σας ευχαριστώ!

Photo: ARCHELON/Merlin Potter Adams

conservation@archelon.gr